

Popravljanje in ocenjevanje jezika in besedil pri strokovnih tehniških predmetih

Marko BEŠLIČ

Šolski center za pošto, ekonomijo in telekomunikacije

marko.beslic@scpet.si

Izvleček

Prispevek obravnava potrebo po vključevanju strokovnega besedišča v pisanje umetnostnih in neumetnostnih besedil v srednješolske strokovne tehniške predmete. Pri poučevanju morajo učitelji nujno uporabljati ustrezno strokovno besedišče namesto žargona, saj s tem dijake na pravilen način vodijo skozi razvojno pogojen proces besednega učenja. Proces se začne na nižjih ravneh, kot je ustvarjanje asociativnih zvez, ki so temelj za smiselno besedno učenje. Prikazani so različni pedagoški pristopi za popravljanje in ocenjevanje jezika in besedil pri strokovnih tehniških predmetih. Potreba po medpredmetnem sodelovanju slovenistov in učiteljev strokovnih predmetov tako postane izrazita.

Ključne besede: funkcionalna pismenost, ocenjevanje jezika, razvoj govora, strokovno besedišče, žargon

Assessment and Evaluation of Language and Texts in Technical Subjects

The article discusses the need to include professional vocabulary in the writing of literary and non-literary texts in secondary school professional technical subjects. When teaching, teachers must use appropriate professional vocabulary instead of jargon, as this leads students in the correct way through the developmentally conditioned process of word learning. The process begins at lower levels, such as the creation of associative connections, which are the foundation for meaningful word learning. Different pedagogical approaches for assessment and evaluating language and texts in technical subjects are shown. The need for cross-curricular cooperation

between Slovene teachers and teachers of technics-based subjects thus becomes evident.

Keywords: functional literacy, language assessment, speech development, professional vocabulary, jargon

1 Uvod

Pri poučevanju strokovnih tehniških predmetov se redno ukvarjamo z vprašanjem terminološkega oz. strokovnega besedišča. Še posebej je to izrazito na računalniških in elektrotehniških področjih, na katerih je razvoj izjemno hiter. S pojavljanjem novih naprav in delovnih postopkov potrebujemo tudi nove strokovne izraze.

Strokovno besedišče je pojem iz knjižnega jezika. Dijaki seveda obvladajo tudi neknjižne zvrsti jezika, vključno z interesnimi, kot sta sleng in žargon. Če se tudi učitelji strokovnih tehniških predmetov zatekajo k uporabi žargonskih namesto pravih strokovnih izrazov, močno krepijo uporabo popačenih, napačno podomačenih in prevzetih izrazov – tujk. Strokovno besedišče je zajeto tudi v priložnostnih, kot so terminološki slovarji v knjižni in elektronski obliki. Smiselno je, da dijake usmerjamo v njihovo rabo, vendar je vprašanje, ali jih bodo želeli uporabljati, če med poukom ne bodo slišali in uporabljali strokovnih izrazov.

Z vprašanjem strokovnega jezika se ukvarjam praktično od svoje prve zaposlitve v podjetju Iskratel dalje. V podjetjih sem pisal navodila za uporabo naprav in aplikacij, besedila za prodajne kataloge, navodila za delo za zaposlene in kupce, dokumentacijo za javne natečaje za nakup tehnične opreme, poročila o izvedenih projektih in podobno. Po prehodu v šolstvo sem se odločil na dijake prenesti tudi svoje izkušnje s pisanjem, ker se v podjetjih inženirji in tehniki tega sicer izogibajo. Obenem podjetja vedno bolj potrebujejo kakovostne pisne izdelke.

Zelo hitro se lahko strinjamo, da so dijaki v poklicnih in strokovnih tehniških strokovnih programih premalo funkcionalno pismeni, kar vključuje slabo poznavanje pravopisa, težave pri ubeseditvi misli na način, ki bo razumljiv drugim, pa tudi uporabo ustreznega sloga oz. stila pisanja. Težave so pri tvorbi in razumevanju strokovnih besedil. Veliko težje pa se je poenotiti o vzroku. Učitelji tehniških strokovnih predmetov pogosto trdijo, da je opismenjevanje dijakov naloga slovenistov.

Ti obratno trdijo, da je razlog za nizek nivo dijaške pismenosti v neustrezni in nepoenoteni terminologiji pri strokovnih predmetih.

Ker se kot član Združenja psihoterapevtov Slovenije usposabljam za psihoterapevtsko delo z otroki in mladostniki, mi je zelo blizu razvojnopsihološki pogled na razvoj govora pri otroku. Močno spodbudo za delo z dijaki pri uveljavljanju ustreznega govora sem našel v predavanju Terapevtska komunikacija, govor in jezik v psihoterapiji, ki sta ga za nas slušatelje podiplomskega tečaja psihoterapije pripravila prof. dr. Marina Zorman in prof. dr. Borut Škodlar, spec. psih.

Pri poučevanju učencev v osnovnih in dijakov v srednjih šolah sem opazil izrazite vzporednice pri učenju strokovne terminologije z učenjem maternega jezika. Če želimo spodbujati besedno učenje na višjih ravneh (smiselno besedno učenje namesto nepovezanih besednih verig), moramo na ustrezen način nadgraditi besedno učenje iz nižje ravni, ko usvajamo prve definicije in ustvarjamo asociativne zveze. Če želimo pojme povezovati, moramo najprej razumeti posamezne besede. To veliko lažje naredimo z ustreznimi strokovnimi termini kot v žargonu, polnem popačenih ali prevzetih besed. Primer take besede je „koda“, ki lahko pomeni geslo, programsko kodo, digitalno potrdilo, varnostni ključ omrežja Wi-Fi pa še kaj bi se našlo.

Dijaki z usvajanjem strokovnega besedišča oblikujejo svojo poklicno identiteto in se gradijo kot strokovnjaki. Slej ko prej se bodo znašli v položaju, ko bodo morali laikom predstaviti strokovno temo. Širili bodo naučene pojme, ki so lahko pridobljeni neustrezno. Ker smo učitelji dijakom zgled tudi na tem področju, je posebej prav, da se potrudimo pri uporabi strokovnega besedišča.

Naša skupna odločitev je, ali bomo dijake spodbujali in jim nudili povratne informacije o rabi strokovnega besedišča. Priporočljivo je v preverjanje in ocenjevanje znanja vključiti tudi popravljanje in ocenjevanje jezika in besedil.

V nadaljevanju predstavljam več takih primerov, ki temeljijo na medpredmetnem sodelovanju. V tekočem šolskem letu sodelujem s profesoricama Vesno Janežič in Mirando Pleničar, ki se jima zahvaljujem za strokovno pomoč; profesorici Pleničar pa se še posebej zahvaljujem za lektoriranje prispevka.

2 Namen popravljaja in ocenjevanja jezika in besedil pri strokovnih tehniških predmetih

2.1 Potreba po tehniški pismenosti in ustreznem strokovnem besedišču

„Ali gori ledica LAN na ruterju?“ je vprašanje, ki ga lahko sliši stranaka, ko pokliče tehnično pomoč svojega internetnega operaterja. Sledi množica tujk, spakedrank in pogosto tudi napačnih strokovnih pojmov. Tehniki in inženirji se take strokovne govorice naučijo v šolah. Glede na moje izkušnje s poučevanjem v različnih osnovnih in srednjih šolah tako v splošnem govorijo vsi učitelji, ne glede na predmet, ki ga poučujejo. Če jih vprašam zakaj, je pogost odgovor „Vsi tako govorijo.“ Pri tem se jim imenitno zdi, da vsaj okvirno vedo, katera škatla je ta slavni „ruter“, četudi nič ne vedo o njegovi funkciji.

Strinjam se, da velika večina res tako govori. Obenem ugotavljam, da zelo redki razumejo, o čem govorijo. Zakaj potem vztrajamo pri taki latovščini? Slovar slovenskega knjižnega jezika (2014) definira, da je latovščina »ekspr. jezikovno mešana, nerazumljiva govorica: latovščina kramarjev v pristanišču, // govorica posameznih poklicev, skupin; žargon: poslovna, vojaška latovščina«.

Na podlagi izkušenj, pridobljenih pri delu z učenci in dijaki, menim, da je težava ravno v nerazumevanju pomena besed. Strokovni jezik je namreč zahtevnejši, zato je navidezno lažja pot v uporabi žargonskih in strokovno nepravilnih izrazov v pogovorih med strokovnjaki in posledično v vsakdanjem govoru.

Pri poučevanju strokovnih predmetov se mi zdi pomembno vprašanje, kako zagotoviti, da bomo razumljivi drugim, tudi ali predvsem nestrokovnjakom. Tudi dijaki se bodo nekoč znašli v situaciji, ko bodo morali pojasnjevati tehnične probleme laikom. Vprašanje je tudi, kako uporaba jezika vpliva na učenje na višjih ravneh oz. na smiselno besedno učenje. Žargon je del pogovornega jezika, ki je že sam po sebi živ organizem. Učenje je lažje, če uporabljamo strokovno besedišče, ki temelji na besedah, ki so že ustaljene in dlje časa ostajajo tudi v pogovorni rabi. Jemec Tomazin (2009) ugotavlja čedalje pogostejšo pogovornost v srednješolskih besedilih, ki jih dijaki

niti ne znajo spremeniti v „nevtralnejši“ slog. Težave predstavlja tudi jezikovna ustreznost, saj ima večina pisnih izdelkov kar nekaj pravopisnih napak. Jemec Tomazin navaja izkušnje, da je najučinkoviteje, če je jezik ves čas del praktičnega dela predmeta. Del vaj naj bi torej bil namenjen jeziku, ker se tako uzavešča tudi stalna potreba po jezikovnem izpopolnjevanju tudi v slovenščini in ne le tujih jezikih.

Nepoznavanje vsebine pojma onemogoča pravilno učenje in spodbuja pomnjenje na pamet brez razumevanja. Zato je nujna pravilna raba slovenskih terminoloških izrazov. Učitelji morajo biti najprej dosledni pri sebi, nato vztrajati, da dijaki te izraze uporabljajo, prav tako pa morajo razvijati ustrezne naloge, v katerih bodo dijaki strokovno besedišče uporabljali. Tudi v sistemu ocenjevanja bi bilo smiselno vključiti točke za ustrezno rabo strokovnega izrazja.

V tehniške strokovne srednje šole se pogosto vpišejo dijaki, ki se izogibajo pisnemu in govornemu izražanju. Na informativnih dnevih v strokovnih srednjih šolah, kjer sem delal in delam, starši pogosto vprašajo, kaj morajo potencialni dijaki znati poleg matematike. Vedno jih preseneti moj odgovor, da je zelo pomembna sposobnost jasnega izražanja. Dijaki se učijo programirati, kar ni nič drugega kot pisno izražanje misli. Pri tem programe pišejo v strogo analitičnih jezikih, ki zahtevajo natančen vrstni red besed in znakov, vsaka pravopisna napaka pa pomeni delno ali popolno nedelovanje programa (mimogrede: v letu 2023 tega vidika pismenosti še vedno nismo vpeljali v osnovne šole za vse učence). Potencialni dijaki tehniških strokovnih šol se morajo zavedati tudi, da bodo izdelke in storitve skoraj vedno zagotavljali drugim, običajno nestrokovnjakom, kar pomeni, da jim bodo morali posredovati pisna navodila za delo in uporabo.

Kot strokovnjaki na tehniškem področju lahko pišemo navodila za uporabo izdelkov in storitev, delovna navodila, reklamna gradiva, tehnične specifikacije, poročila o delu in še marsikaj drugega. Vse te dokumente pišemo predvsem za druge ljudi, kar pomeni, da nas morajo razumeti. To vključuje enotno razumevanje pojmov oz. skupno strokovno besedišče.

Mnogo strokovnjakov se izogiba pisanju. Po mojih izkušnjah je pogost vzrok prav prenizka tehniška pismenost. Če nečesa ne znamo opravljati dobro, nam to delo predstavlja vir stresa, nelagodja in

tudi sramu. Takemu delu se bomo raje izognili, obenem pa mu bomo zelo verjetno skušali zmanjšati pomen ali ga povsem razvrednotiti.

Osnovno vprašanje torej je, kako bi dijaki ponotranjili nujo po ustrezni tehniški pismenosti.

2.2 Razvoj jezika in besedišča pri otroku

Otrok razvija sistem komunikacijskih signalov od rojstva dalje, od joka do grimas in cmokanja. Ko začne ločevati med temi signali, jim kmalu začne dajati določen pomen. Na drugi strani se negovalna oseba, običajno mati, uglasuje na te signale in se nanje tudi odziva. Ko otrok shodi, potrebuje komunikacijo, ki seže „okoli vogala“, zato v tem obdobju že veliko vokalizira in kmalu tudi verbalizira, s čimer ostaja povezan, tudi če zaide v sosednjo sobo (Praper 1995: 67–68).

Verjetno smo bili vsi učitelji deležni trenutkov pri spraševanju, ko učenec ali dijak izreče eno besedo in gleda v učitelja ter pričakuje, da bo ta priznal celovit odgovor. Učenec ali dijak lahko celo vztraja, da je povedal „vse“. Ne gre nujno za izgovarjanje in neupravičen poskus pridobitve višje ocene – učenec ali dijak lahko tisti trenutek zgolj komunicira na ravni, značilni za zgodnje razvojno obdobje, ko otrok pričakuje, da bo negovalna oseba „brala njegove misli“. V tem obdobju je taka komunikacija nujna in mora biti dovolj pogosto uspešna, kasneje pa predstavlja težavo.

Že v zgodnjem obdobju zaznavanja jezika je pomembna vizualizacija, ko otrok gleda v usta govorca in povezuje slišano z videnim. Po prvi fazi, ki vključuje gruljenje samoglasnikov, dojenček začne bebljati, ko artikulira povezave samoglasnikov in soglasnikov v različnih zaporedjih, npr. mama, baba, papa. V komunikaciji začne uporabljati tudi nebesedne prvine, ki vključujejo simbolne geste, ki jih malček uporablja v simbolni igri za pretvarjanje predmetov in oseb. Med razvojem simbolnih gest in govornimi sposobnostmi obstaja pomembna povezava, saj spoznanje, da ena stvar lahko simbolizira drugo, predstavlja miselni preskok (Marjanovič Umek in Fekonja, 2020).

Diferenciacija pojmov pri malčku se lahko začne z medmetom, npr. 'brmm', ki ji sledi enotna beseda za vse tipe enega predmeta, npr. 'avto'. Ta postane 'velik avto' in 'majhen avto', z nadaljnjo

diferenciacijo pa otrok poimenuje 'traktor', 'kamion', 'motor' in 'avto-bus', besedo 'avto' pa ohrani za osebne avtomobile.

Danes dejavnike organizma in dejavnike okolja štejejo za razvojne pogoje. Za učenje je ključno ponotranjanje, ki pa je povezano z otrokovo biološko opremljenostjo in njegovo interakcijo z okoljem. Skozi ta proces otrok pridobiva na svoji notranji psihični strukturi, kar mu omogoča vse večjo samostojnost in individualizacijo (Praper 1995: 69).

Z razvojnega vidika ločimo aktivnost in samoaktivnost. Aktivnost je pretežno spodbujena in vodena od zunaj, samoaktivnost pa je rezultat otrokovega iskanja ravnotežja in lastne motivacije. Otrok razvija svoj psihični aparat skozi samoaktivnost, medtem ko aktivnost lahko omejuje njegove interese, samoiniciativnost, samokontrolo, pa tudi vsak napor mu bo odveč. To ne pomeni, da otroku ne smemo postavljati zahtev, ravno nasprotno – s tem mu pomagamo oblikovati osebnostno strukturo, seveda pod pogojem, da smo mu v oporo. Upoštevati moramo tudi, da je samoaktivnost možna le, če temelji na otrokovem interesu (prav tam: 68–69).

Menim, da otrokovo komuniciranje z okoljem zelo vpliva na uspešnost njegove samoaktivnosti in aktivnosti. Pri tem lahko otrok uporablja besede v preširokem ali preozkem pomenu. V preširokem pomenu jih lahko uporablja na podlagi podobnosti predmetov (npr. vse okroglo je 'žoga') ali na podobnosti po funkciji (npr. 'avto' je vsak predmet, ki se premika, če ga porineš). Pri tem otrok ne bo nujno povezal istih predmetov, če se v nečem razlikujejo (npr. 'čvelj' je čvelj samo, če se nahaja v omarici za čevlje, ne pa tudi, če se nahaja na tleh). Otrok šele s časom in skozi uporabo bolje poveže pojme (Marjanovič Umek in Fekonja, 2020).

Kunst Gnamuš je v raziskavi med 12-letnimi učenci ugotovila, da pomanjkljivo obvladovanje jezikovnih struktur, ki izražajo logična razmerja, npr. odvisnikov, zavira razvoj abstraktnega mišljenja (po Marentič Požarnik 2000: 41). Menim, da tu leži ključ pravilnega povezovanja pojmov. Če dijak ne zna vzpostaviti povezave med glavnim in odvisnim stavkom, ne bo vzpostavil pravilnega logičnega razmerja. Dokler ne bo vzpostavil logičnih razmerij med pojmi, pa ne bo prešel z nižje ravni znanja na smiselno besedno učenje.

2.3 Razvoj jezika in besedišča pri vstopu na novo strokovno tehniško področje

Na učenje strokovnega besedišča in jezika gledam kot na učenje maternega ali tujega jezika. Eden od pomembnih prvih korakov je učenje osnovnih jezikovnih elementov, kot so posamezne črke in njihova izgovorjava, in nato besed, ki jih sestavljamo v pojme, stavke in povedi. Glede na izkušnje menim, da bomo razumeli pomen besed, če bo njihova vsebina povezana z našim življenjem. Šele nato jih bomo sestavljali v pojme in smiselno povezane stavke. Če pomena besed ne poznamo, bomo ostali na nižji ravni znanja in le ponavljali naučene pojme in stavke kot papagaji.

Pri učenju strokovnega besedišča gre dijak skozi vse faze, ki jih je prešel kot otrok pri učenju maternega jezika. To vključuje rabo gest in medmetov v strokovnem pogovoru. Namesto naziva in opisa naprave lahko v odgovor ponudi „vem, to je tist', k' dela pi pi pi“. Pojem 'računalnik' lahko uporablja v preširokem pomenu kot univerzalni odgovor za vse naprave, ki jih uporabljamo za avtomatizacijo dela. Isti pojem lahko uporablja v preozkem pomenu, ko je 'računalnik' le namizni računalnik, ne pa tudi prenosni ali tablični („tablica“).

V tej definiciji usmerjevalnika verjetno poznate vse besede: „Usmerjevalnik je omrežna naprava, ki usmerja podatke med različnimi omrežji.“ Vprašanje je, ali razumete, kaj je in kaj dela usmerjevalnik. Kaj vam osebno pomenijo besede in pojmi 'omrežje', 'usmerjati', 'omrežna naprava', 'podatek'? Katera omrežja, glede na katero njihovo značilnost, so za vas različna? Ali ste doslej sploh vedeli, da obstajajo različna omrežja?

Poskusimo sedaj še v žargonu: „Ruter je naprava za data network konektiviti.“ Karikiram, vendar težave pri povezovanju pojmov predstavlja že: „Ruter je omrežna naprava, ki usmerja podatke med različnimi omrežji.“ Ali bo dijak, ki se prvič srečuje s tem področjem, res vzpostavil povezavo med besedama 'ruter' in 'usmerjati'? Po izkušnjah sodim, da bo velika večina besedo 'ruter' v spominu ohranila kot izolirani otok in jo zelo rada uporabljala, ker se bodo z njo čutili vključeni v strokovno okolje. S tem si bodo gradili osebnostno in strokovno identiteto (kar je lahko razlog, da besede zlepa ne bodo

želeli opustiti). Dijaki bi se v strokovno okolje vključili tudi, če bi s strokovnjaki, vključno z učitelji, delili pojem 'usmerjevalnik'. Slednjega bi bistveno lažje povezali z 'usmerjati', pod pogojem, da poznajo tehnični pomen pojma 'usmerjati'.

Iz vsakdanjega besedišča bi izpostavil besedo 'internet' in pojem 'fotografirati s telefonom'. Kadar v vsakdanjiku ljudje govorijo o internetu, v resnici najpogosteje mislijo na svetovni splet, aplikacijo, ki za svoje delovanje uporablja internet (še ena taka aplikacija je elektronska pošta). Internet je v resnici 'omrežje vseh omrežij', najvišji nivo medsebojno povezanih računalniških omrežij (ali pa vsak posamičen košček tega ogromnega omrežja, če gledamo na drugačen način). Nihče 'nima interneta', lahko pa 'ima dostop do interneta'. Podobno nihče ne fotografira s telefonom, temveč s kamero, ki je vgrajena v telefon.

Tak poenostavljen način komuniciranja in mnogopomenska uporaba ene besede ali pojma sta značilna za komunikacijo v zgodnjem razvojnem obdobju. Pri učenju strokovnega besedišča želimo ta nivo preseči in pojme bolje diferencirati. Dijaki bodo nivo uporabe pojmov dvignili le, če bodo z njimi prakticirali.

Menim, da je za dobro diferenciacijo strokovnega besedišča in posledično natančnejše razumevanje pojmov zelo pomembna uporaba lastnostnih in vrstnih pridevnikov. Napako delajo učitelji, ki se pri pouku o računalniških omrežjih zadovoljijo s tem, da dijak govori o 'stikalu' namesto o 'sviču'. Stikal je veliko vrst, le eno pa je 'omrežno stikalo' (ki bi ga lahko definirali kot omrežno napravo, ki poveže naprave v računalniškem omrežju).

Pri poučevanju strokovnega področja, ki je za dijaka novo, se ne moremo zanašati zgolj na njegovo samoaktivnost in izkazane interese. Dijaku moramo postavljati zahteve, izpostavljati ga moramo frustracijskim situacijam in konfliktom, s čimer mu pomagamo dvigovati nivo znanja. Pri tem je pomembno, da dijaku postavljamo naloge, ki jih lahko premeta s povečano aktivnostjo. Učitelji mu moramo biti v ustrezno oporo, kar vključuje tudi ustrezno pripravo na opravljanje naloge.

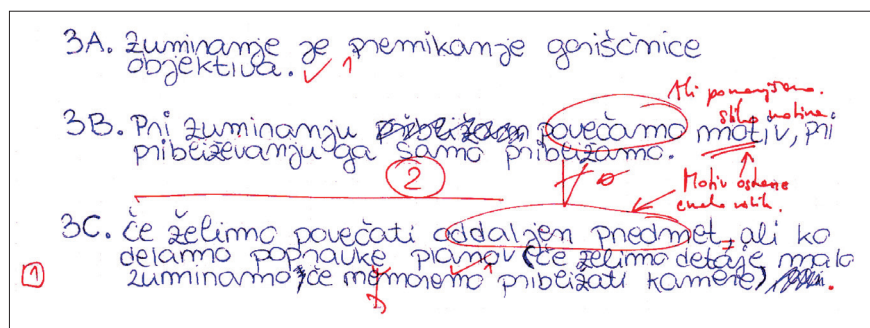
Dijaku moramo ponuditi povratno informacijo o njegovem trenutnem znanju. Menim, da morata biti v tako povratno informacijo vključena tudi točkovanje in ocenjevanje rabe strokovnega besedišča.

Dijaki lahko usvajajo strokovno besedišče s pisanjem neumetnostnih in umetnostnih besedil. Za neumetnostna strokovna besedila je značilno, da sporočajo dejstva o izbrani strokovni vsebini brez piščevih čustev in osebnega sveta. Pri umetnostnih besedilih nasprotno uporabljamo bogatejši jezik, ki bogati človekovo duševnost in njegov miselni svet (Pavlin Povodnik, 1996).

Skozi leta poučevanja sem se spraševal, kako vključiti natančno strokovno besedišče v umetnostna besedila, ki so del učnega programa v modulih izražanje s sliko in zvokom (program medijski tehnik) ter oprema za multimedijsko tehniko (programa tehnik računalništva in tehnik elektronskih komunikacij). Pisanje čistih strokovnih besedil je za dijake nujno, obenem pa tudi duhamorno. Pri pisanju umetnostnih besedil pa moram kot učitelj upoštevati, da gre za dijake strokovnih tehniških programov, ki pogosto nimajo ustvarjalne žilice. Nekaj pa zanesljivo znajo: pisati proste spise in eseje.

2.4 Posledice zaradi nerazumevanja strokovnega besedišča

Če učitelji ne upoštevamo razvojno pogojenih posebnosti učenja strokovnega jezika, dijaki ne bodo razumeli razlag, ker jih ne bodo povezovali s predhodnim znanjem in besedami, ki jih že poznajo. Ostajali bodo na nižjem, reproduktivnem nivoju znanja.

Slika 1. Primer težav pri smiselnem razumevanju strokovnega pojma zumiranje.

Na prikazanem primeru vidimo primer težav v razumevanju snežalnega pojma zumiranje pri smiselnem besednem učenju (Slika

1). Dijakinja je v odgovoru 3A pravilno definirala, kako v praksi izvedemo zumiranje: spreminjamo goriščnico objektiva. V odgovorih 3B in 3C bi morala opisati, kako zumiranje vpliva na zajem slike med snemanjem filma. Tako kot mnogi si učinek povečevanja risbe motiva predstavlja kot povečevanje motiva oz. predmeta, ki ga snemamo. Velikost motiva se med snemanjem seveda ohranja. Podobno z zumiranjem ne približujemo ali oddaljujemo predmeta, čeprav učinek med snemanjem ali gledanjem filma lahko doživljamo na tak način. V odgovoru 3C dijakinja nato delno pravilno razloži, da lahko z zumiranjem popravimo plan kamere, če se s kamero ne moremo približati motivu. Vse skupaj kaže na ustrezno usvojen pojem na nižjih ravneh učenja oz. pri učenju definicij, obenem pa ima dijakinja težave z abstrakcijo oz. predstavo, kaj se dogaja z motivom in njegovo risbo med zumiranjem.

Podobno težavo predstavlja mešanje pojmov zamegljen in neoster posnetek. V recenziji filma Trkanje v koči lahko preberemo (Karb, 2023): »Režiser med pregovarjanji ustvari neverjetno tesnobo, ko se osredotoča na bližnje kadre obrazov z zamegljenim ozadjem, v katerem bi se morda lahko kaj premikalo – ali pa tudi ne.«

Ozadje v filmu ni prikazano zamegljeno, kot trdi recenzent, temveč neostro. V vsakdanjem govoru razlika morda ni pomembna, v snemalni tehniki pa je ključna. Glede na potrebe posnetka bomo neostrično ustvarili ali odpravili z ostrenjem ali povečevanjem globinske (ne)ostrine, torej z nastavitvami objektiva. Meglo lahko v posnetku umetno zagotovimo le z generatorjem megle, odpravimo pa z ogrevanjem lokacije snemanja. Za snemalca je torej nujno, da razlikuje med pojmom, sicer bo nerazumljiv ostalim strokovnjakom, v praksi pa tudi sam ne bo vedel, kaj točno dela ali kaj mora narediti.

3 Primeri popravljanja in ocenjevanja jezika in besedil pri različnih strokovnih tehniških predmetih

3.1 Pregled projektov popravljanja in ocenjevanja besedil pri strokovnih tehniških predmetih

V šolstvo sem prešel l. 2010 po enajstih letih dela v različnih podjetjih. Doslej sem poučeval strokovne predmete v štirih srednješolskih strokovnih programih in enem poklicnem programu: tehnik računalništva, strojni tehnik PTI in avtoserviser (vsi SŠ Domžale), medijski tehnik (EGSŠ Radvljičica) in tehnik elektronskih komunikacij (ŠC za pošto, ekonomijo in telekomunikacije).

Že v prvem letu poučevanja sem opazil, da so pisni odgovori dijakov, predvsem tehnikov računalništva, pogosto nepregledni in slabo razumljivi. Prepričevanje in spodbujanje, da bi se bolj potrudili, običajno nista bila uspešna. Obenem sem hitro uvidel, da sta površnost in nižja uspešnost zelo povezani. Dijaki, ki so se bolj potrudili pri pravopisu in preglednosti, so pogosto postali uspešnejši. Zato sem v naslednjem šolskem letu v kontrolne naloge dodal nekaj točk, s katerimi sem nagradil spoštovanje osnovnih pravopisnih pravil. Ocenjevanje pravopisa utemeljujem z dejstvom, da moramo tehniki uriti pozornost, natančnost in vedno pregledati izdelek, ki smo ga naredili.

Sočasno sva se s profesorico slovenščine Natašo Jurjevec Juvan začela sodelovati pri dijaških neumetnostnih besedilih. Prvi projekt je bil v povezavi s pisanjem delovnih navodil. Dijake sem takrat poučeval tudi osnove programiranja, zato smo lahko skupaj spoznavali pomen sintakse in semantike na enem od njihovih ključnih delovnih področij, sčasoma pa so uvideli tudi pomembnost dokumentiranja programske kode.

V programu medijski tehnik so učne vsebine močno povezane z ustvarjanjem, zato sva s profesorico slovenščine Ano Hlebanja povezala strokovna in umetnostna besedila. Skupaj z učiteljem strokovnih predmetov Primožem Zorkom smo dijake vodili od zapisane ideje do filma kot končnega izdelka. Upošteval sem didaktični pristop od bližnjega k daljnemu, zato smo z dijaki najprej pisali sinopsise

(proste spise), nadaljevali s scenariji, v katerih smo povezali umetnostno in strokovno besedilo, zaključili pa s snemalnimi knjigami kot povsem neumetnostnim besedilom.

Podoben projekt v tekočem šolskem letu izvajam z dijaki v programu tehnik elektronskih komunikacij. Zahteve sem prilagodil predznanju in potrebam dijakov, saj ima pri večini umetniško izražanje nižjo prioriteto kot pri medijskih tehnikah. Posledično pišemo sinopsise namesto scenarijev in ne izdelujemo dokumentacije za delo s kamero in drugo tehniko. Strokovno besedišče je vključeno v zahtevo za modernizacijo zgodb. Filmi so animirani in ne igrani. Za jezikovni pregled dijaških pisnih izdelkov smo se povezali s profesorica slovenščine Vesno Janežič in Mirando Pleničar.

3.2 Ocenjevanje upoštevanja osnovnih pravopisnih pravil v pisnih kontrolnih nalogah

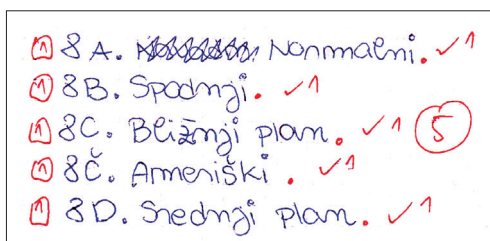
Pri vseh strokovnih tehniških predmetih v pisnih testih od dijakov pričakujem upoštevanje osnovnih pravopisnih pravil, kar se nanaša predvsem na odgovarjanje v povedih. Ocenjujem samo najsplošnejša pravopisna pravila, ki jih znam pregledati in popraviti kot neslovenist. Odločitev utemeljujem s potrebo, da moramo biti tehniki pri delu natančni. Pri pisnem izdelku se natančnost kaže skozi upoštevanje pravopisa. Dijaki se izboljšujejo, če dobijo ustrezne povratne informacije.

Navodila za delo	<ol style="list-style-type: none"> 1. Če uporabljate nedovoljene pripomočke ali prepisujete, boste zaključili z delom in za izdelek prejeli nezadostno oceno. 2. Če boste motili ostale pri delu, boste zaključili z delom in za izdelek prejeli nezadostno oceno. 3. ODGOVARJAJTE NA POLE ZA ODGOVORE! Odgovori, zapisani na tem listu, ne bodo upoštevani. 4. Na polo za odgovore napišite svoje ime in priimek, razred in datum. 5. Odgovore označite z zaporedno številko naloge, sicer ne boste prejeli točk. 6. Točkujete se slovenski izrazi, razen kjer je navedeno drugače. 7. Vrstni red odgovorov ni pomemben. 	
Kriterij: 0 % - 49 %: nzd (1), 50 % - 62 %: zd (2), 63 % - 75 %: db (3), 76 % - 88 %: pdb (4), 89 % - 100 %: odl (5)		
Naloga	Možno	Doseženo
1	Odgovarjanje v povedih, upoštevanje osnovnih pravopisnih pravil: velika začetnica, male črke znotraj povedi, pravilni zapis uveljavljenih kratic, končno ločilo (vsaka napaka odbitek 0,5 točke).	2
2	Področje elektronskih komunikacij (telekomunikacij) je regulirano z zakonodajo in standardi. Naštejte nivoje zakonodaje in standardizacije od najvišjega do najnižjega (po 0,5 točke za pravilno razvrščen nivo).	2

Slika 2. Navodila za pisanje testov s točkovanjem upoštevanja osnovnih pravopisnih pravil.

Dijaki odgovore vedno pišejo na pole za odgovore, s čimer ustvarjajo svoj izdelek. Od dijakov zahtevam, da ustrezno označijo posamezne dele izdelka, od osebnih podatkov do odgovorov, ki so lahko podani v poljubnem vrstnem redu (Slika 2). Dovolim jim odgovarjati v kratkih povedih. Pri tem jih spodbujam, da raje odgovarjajo v celih povedih, ker se vedno znova izkaže, da na tak način veliko natančneje in pregledneje zapišejo svoje misli ter posledično dosežejo višjo oceno. Ne glede na obliko povedi (kratka, cela) zahtevam, da uporabljajo velike začetnice in končna ločila (Slika 3). Zahtevam tudi pravilni zapis uveljavljenih kratic, kot so Wi-Fi ali WiFi, JPEG, VoIP, LAN, USB.

Od dijakov z v odločbah opredeljeno prilagoditvijo pisanja samo z velikimi črkami zahtevam, da s podčrtovanjem označijo veliko začetnice. Dijakom z opredeljeno prilagoditvijo povečane tolerance na zapisovalne napake podvojim število dopustnih napak za vsak odbitek točk.

Slika 3. Primer tipične pravopisne napake, ko dijak v kratkih povedih izpusti končno ločilo.

Od dijakov zahtevam, da striktno uporabljajo slovenske izraze, razen kjer navedem drugače. Zelo redki tega ne upoštevajo, čeprav se nad to zahtevo zelo radi pritožujejo. Primer nespoštovanja zahteve je že večkrat omenjeni usmerjevalnik, ki ga dijaki zapisujejo in pačijo *router* → *ruter* → *rutar* → *RUTAR*.

Dijaki z upoštevanjem osnovnih pravopisnih pravil pridobijo med petimi in osmimi odstotki točk, kar ustreza približno polovici ocene. Točke za pravopis običajno vplivajo na 10 % do 20 % ocen. Ko se dijaki navadijo na sistem, kar za večino pomeni pisanje dveh testov, si približno dve tretjini tistih, kjer te točke vplivajo na oceno, le-to zviša, okoli tretjina pa zniža.

12	<p>Tvorite povedi iz navedenih ključnih pojmov. Povedi morajo biti strokovno pravilne, sicer ne prejmete točk (1 točka za strokovni opis vsakega pojma, v poštev za ocenjevanje pridejo le opisi v povedih; povedi tipa »ne vem, kaj je to« so ocenjene z 0 točkami; v kolikor pojem ni uporabljen v povedi, je ocenjen z 0 točkami):</p> <p>A redno vzdrževanje naprave B električna napajalna napetost 230 V C poškodba sluha</p>	<hr style="width: 50px; margin: 0 auto;"/>	3
----	---	--	---

Slika 4. Primer naloge, v kateri dijaki iz ključnih pojmov tvorijo strokovno pravilne povedi.

Opisani pristop občasno nadgradim z nalogami, v katerih navedem več strokovnih pojmov (Slika 4). Od dijakov pričakujem, da s pojmi tvorijo strokovno pravilne povedi.

14	<p>V vsaj 8 povedih opišite razvoj digitalne fotografije v 20. in v začetku 21. stoletja. Opišete lahko izume ali navedete utemeljitve, zakaj je določen izum pomemben za digitalno fotografijo, kot jo poznamo danes (ponavljanje informacij ne šteje za novo poved; deljenje povezanih informacij ne šteje za ločene povedi; če napisano ni slovnično prepoznavno kot poved, se ne točkuje; če se poved ne nanaša na vprašanje, se ne točkuje).</p>	<hr style="width: 50px; margin: 0 auto;"/>	12
----	---	--	----

Slika 5. Primer odprtega tipa naloge, v kateri dijaki napišejo krajši sestavek na dano temo.

Še zahtevnejši nivo uporabe strokovnega jezika predstavljajo naloge odprtega tipa, v katerih morajo dijaki napisati krajši sestavek na dano temo (Slika 5). Take naloge uvrstim v pisni test šele, ko dijaki dosežejo ustrezen nivo strokovnega izražanja, kar običajno zahteva okoli dve leti dela z njimi, lahko pri različnih predmetih.

3.3 Pisno delovno navodilo, program tehnik računalništva

V šolskem letu 2011/12 sva se v SŠ Domžale s takratno sodelavko Natašo Jurjevec Juvan, prof. slov., dogovorila za sodelovanje pri predmetih slovenščina in vzdrževanje informacijske strojne opreme. Za dijake drugega letnika programa tehnik računalništva sva pripravila nalogo, v okviru katere so napisali delovno navodilo za servis računalnika. Cilj je bilo povsem strokovno besedilo brez uporabe čustveno obarvanih ali vrednostnih izrazov.

89–100 % = odl (5)
76–88 % = pd (4)
63–75 % = db (3)
50–62 % = zd (2)
0–49 % = nzd (1)

Točke in odstotki: _____
Ocena: _____

Priprava računalnika na servis

(opis delovnega postopka)

NAVODILA

Opišite postopek priprave računalnika na servis tako, da upoštevate značilnosti besedilne vrste – opisa postopka. Gre za skrbno načrtovano in urejeno zapovrstje dejanj, ki peljejo k določenemu cilju, zato upoštevajte pravi vrstni red korakov v postopku. Opis naj bo natančen, a jasen in razumljiv. Pri tem ne pozabite na ustrezno členitev besedila ter na pravopisno in slovnično pravilnost ter slogovno ustreznost.

MERILA ZA OCENJEVANJE IN TOČKOVNIK:

/0–10 t • Strokovnost in postopnost opisovanja delovnega postopka

/0–6 t • Jasnost in natančnost opisa

/0–4 t • Členitev besedila (odstavki; uvod, jedro, zaključek)

/0–12 t • Jezikovna pravilnost: – pravopisna pravilnost (4 t)
– slovnična pravilnost (4 t)
– slogovna ustreznost (4 t)

/0–2 t • Naloga naj obsega najmanj 300 besed (manj kot 150 besed = –2 t, manj kot 230 besed = –1,5 t, manj kot 270 besed = –1 t).

Kraj, datum

Ime in priimek, razred

Slika 6. Ocenjevalni list za slogovno, pravopisno in slovnično ustreznost besedila v dijaškem izdelku, delovnem navodilu za servis računalnika.

S prof. Jurjevec Juvan sva z dijaki izvedla pripravo na pisanje delovnega navodila v dveh delih: najprej ločeno vsak pri svojem predmetu, v drugem delu pa še v dveh skupaj izvedenih urah. V okviru priprav, ki sem jih z dijaki izvedel pri strokovnem predmetu, je nekaj dijakov pripravljalo računalnik na servis in ga tudi zares servisiralo. Ostali so sodelovali v diskusiji s predlogi za naslednji delovni korak in kaj vse je potrebno upoštevati pri tem, s poudarkom na varnem delu. Dijake sem pri tem usmerjal z vprašanji. Ko smo dorekli

naslednji delovni korak, ga je dijak zapisnikar napisal na tablo, ostali pa v zvezke (Slika 8). Pri tem smo se trudili uporabljati pravilne strokovne izraze v slovenščini.

Ime in priimek: _____	Št. možnih točk: 56
Razred: _____	Št. doseženih točk: _____
Datum: _____	Odstotek: _____
	Ocena: <input type="text"/>

Kriterij ocenjevanja: 0 % -49,9 %: nzd (1), 50,0 % - 62,0 %: zd (2), 62,1 % - 75,0: db (3), 75,1 % - 88,0%: pdb (4), 88,1 % - 100 %: odl (5)

Pisno ocenjevanje znanja: VZDRŽEVANJE INFORMACIJSKE STROJNE OPREME

Priprava računalnika na servis (npr. menjavo določene komponente)

Opišite postopek, kako z računalnikom ravnamo od sprejema na servis do servisnega dela na odprtem računalniku. Pri tem sumimo, da je odpovedala ena od vgrajenih komponent, a ne vemo, katera.

V opis postopka vključite varnostna opozorila, še posebej glede operacij, pri katerih je lahko ogroženo človeško življenje, ali kjer lahko nastane gmotna škoda.

Operacije opišite od začetka do konca. Uporabite lahko metodo 5K + Z: kdo, kdaj, kje, kdaj, zakaj, kako.

V opis vključite operacije, vezane na sprejem računalnika v okvari na servis. Pri tem je pomembno, kako ravnamo s stranko, pa tudi z embalažo računalnika. Računalnik servisiramo na primerno pripravljeno in opremljeno delovno mesto. Za pripravo računalnika potrebujemo določena orodja, ki jih uporabljamo na strokovno ustrezen in varen način. Praksa kaže, da se veliko servisierjev zapodi v delo, ne da bi točno vedeli, kaj je z računalnikom narobe, napake ne poznajo dobro. Pogosto se zgodi, da imajo težave tudi s sestavljanjem popravljenega računalnika, ker se niso ustrezno pripravili na začetek dela.

Računalnik je pripravljen na servis, ko je odprt, ko so kabli odstranjeni, izvzete komponente (npr. vijaki, kabli) pa ustrezno pospravljene in zavarovane.

Merila za ocenjevanje in točkovnik		
Vsebina delovnega navodila	Št. točk	Št. možnih točk
Opis delovnega mesta		8
Delo na odprtem računalniku (kabli, ...)		8
Delo s stranko in obrazci		8
Delo z embalažo		8
Delo z orodjem		8
Strokovno ustrezen vrstni red operacij		8
Ključna varnostna opozorila		Vključena?
Varnostna opozorila		8

Preberite delovno navodilo!

Slika 7. Ocenjevalni list za strokovno ustreznost besedila v dijaškem izdelku.

Delo na odprtem računalniku

1. Uporabimo primerne orodje, odvijemo vijake (samo potrebne!), odstranimo ščitje.
2. Možnost poškodb kablov, komponent, east, ščitja... - delamo previdno, shranimo izvzete dele, uporabimo obe roki.
3. Fotografiramo notranjost.
4. Kable označimo (če niso), uporabimo nalepke, beli epilni trak, alkoholne flumastre različnih barv.
5. Pišemo verbalno chemo, z vpisanimi oznakami kablov.
6. Odstranimo kable (odstranimo tudi objemke, če je potrebno) - uporabimo obe roki in ustrezno silo (previdno!).
7. Pazimo na žice kablov, ker so večinoma zelo tanke in se hitro zlomijo.
8. Možnost izgube ali mešanja delov - ustrezno shranjevanje.
9. Kable ustrezno zvijemo.
10. Ne motimo oseb, ki delajo na odprtem računalniku govorimo, da ne motijo nar. Napix vstop dovoljen samo pooblaščenim osebam. Če zapustimo delovno mesto, dela na nismo zaključili, mesto ustrezno označimo, navedemo pravilo, ki ga izvajamo, ime in priimek, kontaktne osebe (to nismo nujno mi), datum, in uro (da ne izgleda kot pozabljen list in internets tel. številka (če jo imamo) ali mobilni (če je pomembno).
11. Odpadne komponente odvržemo med posebne odpadke.

Slika 8. Primer zapiskov dijaka, nastalih med pripravo na pisanje delovnega navodila.

Izdelek sva s prof. Jurjevec Juvan ocenila vsak po svojem kriteriju glede na predmet, ki sva ga poučevala. Dijaki so pred pisanjem delovnega navodila prejeli merila za ocenjevanje in točkovnik za slogovno, pravopisno in slovnično ustreznost delovnega navodila (Slika 6) in kriterije za ocenjevanje strokovne ustreznosti delovnega navodila (Slika 7). Šele takrat so izvedeli, kateri del servisnega postopka (priprava na servis, servis, predaja popravljenega računalnika straniki) bodo morali opisati.

S prof. Jurjevec Juvan sva rezultate ocenjevanja delovnih navodil dijakom vrnila ločeno, vsak pri uri svojega predmeta. Prej sva se pogovorila o vtisih in dosežkih, zato so dijaki od obeh prejeli precej usklajeno povratno informacijo.

Dijaki so medpredmetno sodelovanje in nalogo zelo dobro sprejeli. Še posebej so pohvalili skupni uri s prof. Jurjevcem Juvan in aktivno vključitev v praktično delo z računalniki in pisanje delovnih pravil.

3.4 Sinopsis in scenarij za dijaški kratki film, program medijski tehnik

V šolskem letu 2016/17 smo v EGSS Radovljica s takratnima sodelavcema Ano Hlebanja, prof. slovenščine, in Primožem Zorkom, inž. mm., sodelovali pri projektnem dnevu za dijake tretjega letnika programa medijski tehnik. Povezali smo predmete slovenščina, izražanje s sliko in zvokom ter snemanje in montaža. Dijake smo vodili skozi celoten proces od ideje do izdelka, ko so po lastnem scenariju posneli in montirali film.

S prof. Hlebanja sva oblikovala pričakovani obseg in nivo, ki naj bi ga dosegli dijaki glede pisnega izražanja. Upoštevala sva nivo njihove usposobljenosti pri izražanju v slovenščini, še posebej pri pisanju spisov in esejev. Upoštevala sva tudi njihove dosežke pri domačem branju in pisanju obnov. Spoštovanje osnovnih pravopisnih pravil sem vključil v minimalne zahteve za scenarij, njihovo neupoštevanje je pomenilo zavrnitev izdelka (Slika 9).

Ime in priimek		
Razred		
Datum		
Navodila za delo	<p>Izberite poljubno zgodbo iz zbirke <i>Butalci</i>. Zbirka je v elektronski obliki na voljo v spletni učilnici za ISZ.</p> <p>Zgodba naj vam služi kot sinopsis za pisanje scenarija. Zgodbo morate obvezno posodobiti: uporabite sodoben jezik, dogajanje večite na aktualno, predmeti, hrana ipd. naj bodo sodobni.</p> <p>Scenarij oddate prek eAsistenta v elektronski obliki. Drugega načini oddaje ne bodo upoštevani.</p> <p>Scenarij oddate do datuma, navedenega v eAsistentu.</p>	
<p>Minimalne zahteve za izdelek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uporaba pravilno oblikovanih slogov za pisanje scenarija: Slug, Action, Character, Parenthetical, Dialog, Shot, Transition. - Zgodba v scenariju mora očitno temeljiti na eni od zgodb iz zbirke <i>Butalci</i>. - Navedite naslov zgodbe, ki je enak naslovu izbrane zgodbe iz zbirke <i>Butalci</i>. - Zgodba mora biti modernizirana. - Obseg zgodbe mora biti vsaj 2 tipkani strani brez dodatnih praznih vrstic. - Upoštevanje osnovnih pravopisnih pravil (velike začetnice, končna ločila, uveljavljene kratice). <p>Če minimalne zahteve niso izpolnjene, prejmete nezadostno oceno.</p>	<p>Ponovitve (če scenarija ne oddate pravočasno):</p> <p>Za vsako ponovitev zaradi neizpolnjevanja minimalnih zahtev za izdelek prejmete odbitek 13 % (največji odbitek je 39 %).</p> <p>V kolikor obstaja dvom, ali je dijak scenarij napisal sam, ga ponovi v šoli. Velja ocena, ko jo pridobi v šoli.</p>	
Ocenjevalni kriterij	Možne točke	Dosežene točke
Uporaba pravilnih slogov glede na vrsto besedila (vsaka napaka pomeni odbitek 0,5 točke).	6	
Upoštevanje pravil za pisanje scenarija, npr. pisanje v sedanjiku (vsaka napaka pomeni odbitek 0,5 točke).	4	
V scenarij so vključeni vsaj 4 dialogi, vezani na originalno zgodbo (4 dialogi: 1 točka, dodatni dialogi po 0,5 točke).	5	
Zgodba je modernizirana (po 0,5 točke za vsako modernizacijo).	5	
V scenarij so smiselno vključena navodila za delo s kamero na mestih, kjer delo ni očitno. Klišejsko delo se ne točkjuje (po 0,5 točke).	3	
Zahtevnost scenarija.	5	
Skupaj točk	28	
Odstotek		
Ocena		

Kriterij ocenjevanja: 0 % - 49,9 %: nzd (1), 50,0 % - 62,0 %: zd (2), 62,1 % - 75,0: db (3), 75,1 % - 88,0%: pdb (4), 88,1 % - 100 %: odl (5)

Slika 9. Ocenjevalni list za dijaški scenarij, napisan kot modernizirana predelava poljubne zgodbe iz zbirke *Butalci*.

NENAD (izven kadra)
(počasi, glasno,
razločno)
Takt' t je Jakope prvič vidu
političarko, bla je mau starejša,
sam kerga je pa to takrt motil?

7 EXT. NASELJE Z PRESTIŽNIMI HIŠAMI - DAN

POSNAMEMO VEČ KADROV OB RAZLIČNIH VREMENIH NA ISTI
LOKACIJI KAKO SE JAKOPE PELJE MIMO POLITIČARKE.
POLITIČARKA IMA VEDNO RDEČ IPHONE OB SEBI, IN JE RAZLIČNO
OBLEČENA.

Jakope se pelje z svojim BMW-jem mimo političarke, ki
sedi ob svoji vili in jo zaljubljeno gleda. Političarka
tipka po telefonu in se ne meni za Jakopeta.

NENAD (izven kadra)
(počasi, glasno,
razločno)
Od takrt se je jakope usako
nedeljo pel'ou v Tepanjce na
kebab in skoz po isti poti sam da
bi lah vidu političarko. Večkrat
sm se pel'ou z njim, zato vem za
te podrobnosti, Jakope ni videval
le političarke, ampak tud njeno
sestro in sestrično, sam on jih
ni loču. Če je mela iPhone z
rdečim ovitkom, kar so imele use
tri, je bla to zanga političarka.

8 INT. PREMIERJEVA HIŠA - NOČ

POSNAMEMO LE DEL MIZE, KJER SEDITA PREMIER IN JAKOPE IN
JE POLNA POSTREŽENE HRANE.

Za mizo sedita premier in Jakope. Miza je polna hrane
Jakope in premier jesta.

NENAD (izven kadra)
(počasi, glasno,
razločno)
Minil je sed'm let, kar pomen, da
sm sedm let poslušou ko je
političarka lepa, po sedmih letih
je šekr hrepeneu za njo. Tko
močno je hrepeneu, da če doma
nebi mel tko dobre hrane bi zih
shujšou.

Slika 10. Del nelektoriranega dijaškega scenarija, napisanega na osnovi Zaljubljene zgodbe županovega sina iz zbirke *Butalci*.

Dijaki so lahko za izhodišče izbrali katerokoli zgodbo iz zbirke *Butalci* Frana Milčinskega (zbirki so že potekle avtorske pravice). Zgodbo so morali modernizirati, prestaviti v sodobnost, pri tem pa ohraniti osnovno sporočilo izvirnika. Vsak dijak je moral napisati lasten scenarij in ga oddati v elektronski obliki (Slika 10). Oblikovanje scenarija sem predpisal skladno z uveljavljenimi pravili na tem področju. V scenarij so morali vključiti strokovno ustrezne opise dela s kamero.

Dijaki so uporabili skoraj vse zgodbe iz zbirke, največkrat Zaljubljeno zgodbo županovega sina ter zgodbi *Turki v Butalah* in *Butalski zajec*.

Slika 11. Prizori iz dijaškega filma.

Dijaki so se nato razdelili v skupine, ki so imele od štiri do šest članov. V vsaki skupini so izbrali enega od scenarijev članov, po katerem so nato posneli film v času projektne dneva (Slika 11). Iz dijakovega scenarija so prikazani prizori iz scene 7.

Skupine sem spodbujal, da pred snemanjem izdelajo snemalno knjigo, kar so nekateri tudi naredili. Člani skupine so si razdelili vloge režiserja, snemalcev slike in zvoka, odigrati pa so morali tudi vse vloge v filmu. Dijakom, ki so to želeli, je pri pripravi na igranje vlog pomagala prof. Hlebanja, ki je članica KUD Kamot iz Zasipa pri Bledu.

Po projektne dnevu so imeli na voljo tri tedne za montažo filma.

Dijaki so dobro sprejeli kombinirano delo z umetnostnim in strokovnim besedilom. V refleksiji na opravljeno delo in končne izdelke so bili sposobni prepoznati povezavo med ustrezno pisno pripravo in uspehom skupine. Najbolje pripravljena skupina je najboljše sodelovala in ustvarila daleč najboljši film (Sliki 10 in 11).

3.5 Sinopsis za animirani film z zaustavljenimi gibi, program tehnik elektronskih komunikacij

V šolskem letu 2022/23 smo se v ŠC za pošto, ekonomijo in telekomunikacije s sodelavkama Vesno Janežič, prof. slov. in soc., in Mirando Pleničar, prof. slov., dogovorili za medpredmetno sodelovanje pri predmetih slovenščina in oprema za multimedijško tehniko. Cilj je bila uporaba strokovnih tehniških pojmov s področja elektronskih komunikacij v umetnostnem besedilu.

Dijaki tretjega in četrtega letnika programa tehnik elektronskih komunikacij so pri strokovnem predmetu napisali sinopsis za animirani film (Slika 12). Kot izhodišče so dobili zgodbo iz zbirke *Butalci*, predvsem *Zaljubljeno zgodbo županovega sina*, za manjkajoče dijake pa zgodbo *Novi pridigar* (Slika 13).

Dijaki so morali zgodbo modernizirati. Pri tem so morali uporabljati tudi strokovne pojme s področja elektronskih komunikacij in predelavo vezati na temo strpnosti. Izhajali so iz vprašanja, kako bi bilo danes videti zalezovanje ljubljene osebe ali kako bi se nekdo osmešil pred množico ljudi. Dijake sem spodbujal, da v sinopsisu opišejo čim več sodobnih oblik komuniciranja. V ta namen smo pri strokovnem predmetu z dijaki izvedli dve uri priprav. Pogovarjali smo se o nasilju in žalitvah na spletu, pa tudi o tem, kako primerno uporabljati aplikacije za medsebojno spoznavanje in deljenje informacij. Spregovorili smo tudi o možnih posledicah za duševno zdravje.

Dodatno smo v okviru priprav z dijaki tretjega letnika analizirali obstoječi sinopsis, z dijaki četrtega letnika pa napisali izvirne sinopsise na temo Ustno ocenjevanje znanja pri ... (dijaki so določili predmet). Sinopsise smo pisali tako, da so dijaki podajali ideje in glasovali za smer, v katero želijo voditi pripoved (komedija, drama,

Ime in priimek			
Razred			
Datum			
Navodila za delo		<ol style="list-style-type: none"> 1. Če uporabljate nedovoljene pripomočke ali prepisujete, boste zaključili z delom in za izdelek prejeli nezadostno oceno. 2. Če boste motili ostale pri delu, boste zaključili z delom in za izdelek prejeli nezadostno oceno. 3. ODGOVARJAJTE NA POLE ZA ODGOVORE! Odgovori, zapisani na tem listu, ne bodo upoštevani. 4. Na polo za odgovore napišite svoje ime in priimek, razred in datum. 5. Odgovore označite z zaporedno številko naloge, sicer ne boste prejeli točk. 6. Vrstni red odgovorov ni pomemben. 	
Minimalne zahteve za izdelek:			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Predelava zgodbe mora vsebovati vsaj 15 različnih povedi. Ponavljanje istih ali zelo podobnih informacij se ne upošteva za različno poved. 2. Povedi morajo biti napisane čitljivo. Nečitljivo besedilo ne bo upoštevano v smislu točke 1 minimalnih zahtev za izdelek. 3. Povedi ne smejo biti pisane samo ali pretežno z velikimi ali malimi črkami. 4. Vaša zgodba mora biti predelava. Vaša zgodba ne sme biti le manjša priredba ali celo zgolj povzetek izvirnika. 5. Vaša predelava se mora vsaj okvirno nanašati na izvirnik oz. na ideje v njem. 			
Če minimalne zahteve niso izpolnjene, prejmete nezadostno oceno.			
Kriterij: 0 % - 49 %: nzd (1), 50 % - 62 %: zd (2), 63 % - 75 %: db (3), 76 % - 88 %: pdb (4), 89 % - 100 %: odl (5)			
Ocenjevalni kriterij		Možne točke	Dosežene točke
A	Odgovarjanje v povedih, upoštevanje osnovnih pravopisnih pravil: velika začetnica, male črke znotraj povedi, pravilni zapis uveljavljenih kratic, končno ločilo (vsaka napaka odbitek 0,5 točke).	6	
B	Upoštevanje pravil za pisanje sinopsisa: zgodba odgovarja na 6 vprašanj (razen na vprašanje »Komu je zgodba namenjena«), prehod v jedro, prehod v zaključek (vsaka napaka pomeni odbitek 1 točke).	8	
C	V predelavi so uvedene vse osebe iz originalne zgodbe, ne nujno z istimi imeni ali nazivi, imeti pa morajo podobne vloge (izpustitev osebe ali vloge pomeni odbitek 1 točke).	5	
Č	Predelava je modernizirana – uporabljene so teme, ki jih pred 30 in več leti še ni bilo (po 1 točka za vsako modernizacijo).	8	
D	V predelavi je upoštevana tema strpnosti (po 1 točka za povezavo na temo strpnosti).	5	
E	Izvirnost scenarija – predelava odstopa od idej ostalih dijakov in dijakinj ipd.	3	
F	Obseg scenarija (po 1 točka za vsakih dodatnih 5 povedi).	5	
Skupaj točk		40	
Odstotek			
Ocena			

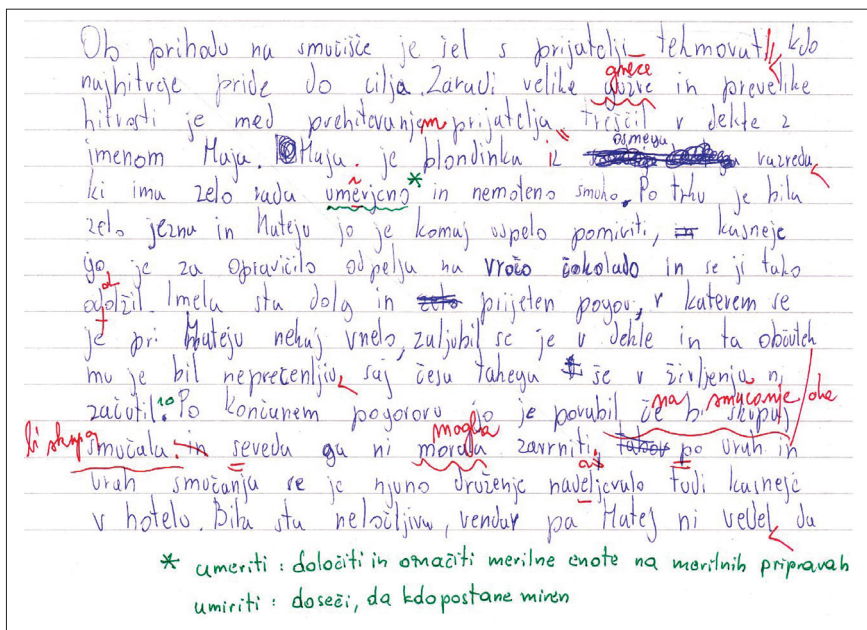
Slika 12. Ocenjevalni list za dijaški sinopsis, napisan kot modernizacija Zaljubljene zgodbe županovega sina iz zbirke *Butalci*.

Naloga	
1	<p>Napišite predelavo spodnje pripovedi Zaljubljena zgodba županovega sina:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Predelavo modernizirajte. Čim bolj jo povežite s sodobnim načinom spoznavanja dveh oseb: kako in kje se lahko fant in punca spoznata v današnjem svetu, kako lahko fant ali punca spremljata drug drugega, ne da bi drugi vedel za to ipd. • Predelavo vežite na temo strpnosti oz. nestrpnosti.
<h3>ZALJUBLJENA ZGODBA ŽUPANOVEGA SINA</h3>	
<p>Butalski župan je imel sina, poznalo se je sinu, kakšnega je rodu. Ime mu je bilo vsak dan Jakec, ob nedeljah Jakope.</p> <p>Pa je bila nedelja in je šel Jakope v sosednje Tepanjce pokušat, kakšen kruh peko tamkaj. Sredi poti je stala graščina — hišam, ki so zidane v nadstropja, pravijo Butalci graščine, ljudje v graščinah so jim vsi vprek grofje.</p> <p>Pa je sedela pred graščino mlada grofica, lepa je bila kakor milijon petelinov in še ljubo sonce ni moglo drugače, nego je kar plametelo od ljubezni, in je imela grofica razpet rdeč sončnik, da se je branila njegovih poljubov.</p> <p>Kaj tako lepega Jakope še ni videl vse žive dni in se je ob tem pogledu vnelo srce tudi njemu in ni odšel zamudil nobene nedelje, da ne bi prišel mimo, in še je dejal, tudi za naprej da je ne bo, razen če bi se usipala iz oblakov zabeljena kaša — zabeljena kaša preživo škoduje obleki.</p>	
<div style="display: flex; align-items: flex-start;"> <div style="flex: 1;"> </div> <div style="flex: 2; padding-left: 10px;"> <p>Pa je mimo prihajal Jakope nedeljo za nedeljo in je včasih videl prelepo grofico, včasih je videl njeno sestro, včasih njuno mojškro, pa je zalegla njegovemu srcu ta kakor ona, ker jih ni ločil, rdeče sončnike pa so imele vse tri.</p> <p>Tako je hrepenel sedem dolgih let in bi bil od samega hrepenenja shujšal nič koliko, ako mu ne bi bila jed dišala tako neusmiljeno, a je bilo jedi, hvala Bogu, dovolj pri hiši.</p> <p>V osmem letu pa se je zgodilo, da je Jakope prelepo grofico srečal sredi v Tepanjcah, namenjena je bila v cerkev. Kočija pa je čakala kraj ceste.</p> <p>Prevzelo je Jakopeta in je stopil pred njo in dejal: „Precartana grofica, kaj vam povem: jaz sem županov Jakope — že sedem let, osmega pol hrepenim za vami!“</p> </div> </div>	
<p>Pa ga je pomerila grofica od glave do tal in morebiti niti ni bila grofica, nego je bila le njena sestra ali njena mojškra, rdeči sončnik pa je imela, in je dejala: „Butalo iz Butal, kdo ti je dovolil, hrepeneti za menoj! Poberi se mi z luči!“</p> <p>Vzdihnil je Jakope: „Joj meni nesrečniku, zakaj sem ji razodel, da hrepenim za njo. Če bi bil molčal, lahko bi hrepenel za njo še sedem let!“</p>	
<p>Slovarček izrazov</p> <p><i>plameteti</i>: goreti</p> <p><i>kaša</i>: vrsta jedi, običajno iz žitaric</p> <p><i>mojškra</i>: strežnica, šivilja, spletična</p> <p><i>cartati</i>: pretirano razvajati</p> <p>Če ne razumete določene besede ali izraza, dvignite roko in za pojasnilo vprašajte učitelja.</p>	
<p>Ena od možnih razlag osnovne ideje zgodbe</p> <p>Županov sin Jakec je nezrel mlad moški, ki ne zna pristopiti k ženski, ki mu je všeč. Zateka se k nastopaštvu in uporabi vzdevka, kar naj bi izrazilo njegovo večvrednost, vezano na družbeni položaj (županov sin). Tudi sicer krajani Butal uporabljajo pretirane opise za zgradbe, s čimer si želijo zvišati pomembnost. Jakec leta opazuje ljubljeno žensko, lahko bi rekli, da jo zalezuje. Do te mere ostaja ujet v svoje romantične fantazije, da niti ne zazna, da gre morda za različne osebe. Ko se končno opogumi in ji izpove svojo ljubezen, ga ženska grobo zavrne, do njega je nesramna. Jakcu je žal, da ni raje vztrajal v fantazijskem svetu.</p>	

Preberite svojo zgodbo. Preverite uporabo velikih začetnic in končnih ločil.

Slika 13. List z izvirno zgodbo, navodilom za delo, slovarjem manj razumljivih izrazov in možno razlago osnovne ideje zgodbe.

tragedija). Pomagal sem jim pri presoji, ali je neko dogajanje možno in verjetno, sicer pa sem sprejemal vse njihove ideje, vključno s predlagano problematiko drogiranja med poukom. Sprejete ideje sem oblikoval v povedi in jih zapisoval na tablo. Vztrajal sem, da zgodbo pišemo s pravilnimi slovenskimi izrazi, tudi tehničnimi. Izjema so bili dialogi, kjer sem dovolil uporabo slenga, žargona in narečij. Pri delu so sodelovali vsi dijaki, večina zelo aktivno.

Slika 14. Del sinopsisa z označenimi popravki in pripombami.

Sinopsise sem pregledal in ocenil po strokovni plati, upošteval pa sem tudi osnovna pravila pravopisa (Slika 14, zeleni popravki). Izkazalo se je, da so skoraj vsi dijaki prejeli vse točke za spoštovanje osnov pravopisa, kar je zelo pohvalno. Slogovno, slovnično in pravopisno ustreznost sta pregledali prof. Janežič in prof. Pleničar, sinopsisov pa nista ocenjevali (Slika 14, rdeči popravki).

Dijaki so sinopsise pisali ročno na papir, ker so tako navajeni pisati spise. Popravo so pretipkali na računalnikih, da so vadili še ta vidik pismenosti (Slika 15). Poprav nismo pravopisno pregledali, vendar bi bilo to koristno, kot je razvidno iz prikazanega primera.

zjutraj pripravljen na odhod in na nove pustolovščine. Ob prihodu na smučišče je šel s prijatelji tekrovati kdo najhitreje pride do cilja. Zaradi velike gneče in prevelike hitrosti je med prehitevanjem prijatelja treščil v dekle z imenom Maja. Maja je blondinka iz razreda, ki ima zelo rada umirjeno in nemoteno smuko. Po trku je bila zelo jezna in Mateju jo je komaj uspelo pomiriti, kasneje jo je za opravičilo odpeljal na vročo čokolado in se ji je tako odložil. Imela sta dolg in zelo prijeten pogovor, v katerem se je pri Mateju nekaj vnelo, zaljubil se je v dekle in ta občutek mu je bil neprecenljiv, saj česa takega še v življenju ni začutil. Po končanem pogovoru jo je povabil na smučanje. Seveda ga ni mogla zavrnti, po urah in urah smučanje se je njuno druženje nadaljevalo tudi kasneje v hotelu. Bila sta neločljiva, vendar pa Matej ni vedel,

Slika 15. Pretipkan del sinopsisa s popravki.

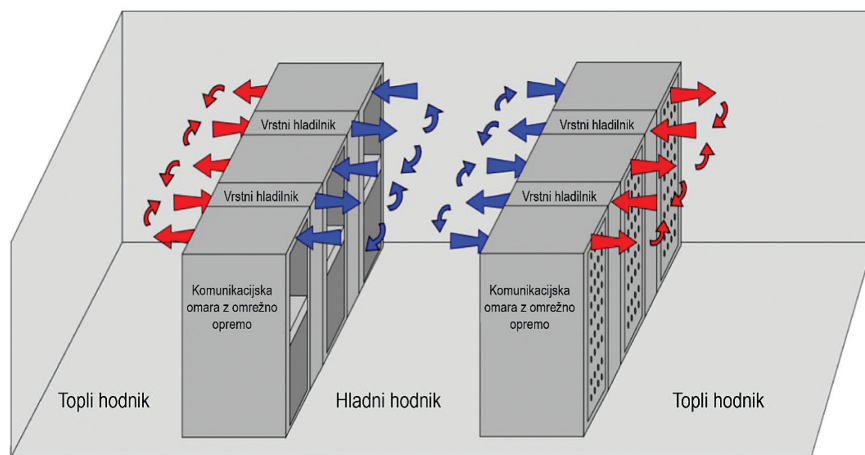
Menim, da je pri presoji kakovosti izdelkov potrebno upoštevati, da so jih napisali dijaki strokovne srednje šole elektrotehniške smeri. Večina dijakov je bila nerodna pri izražanju, pogosto so se oklepali stereotipnih zapletov, vendar je večina vsaj poskusila odpreti aktualne teme v medosebnih odnosih. Vključevali so bahanje z materialnimi dobrinami, propad v alkoholizmu zaradi nesrečne ljubezni, sovraštvo do žensk zaradi neuslišane ljubezni, nasilje med partnerjema, poskus samomora, sočasno zaljubljenost v mamo in njene hčerke ter istospolno ljubezen.

Dijaki bodo svoje sinopsise uporabili kot eno od petih možnih izhodišč za izdelavo animacije v tehniki zaustavljenih gibov (ang. stop-motion animation). Preostale štiri možnosti so sinopsisi, ki smo jih z dijaki ustvarili kot pripravo na praktični izdelek. Sinopsise obravnavamo kot scenarije, saj pisanje pravih scenarijev ni del tega izobraževalnega programa. V času objave tega članka dijaki četrtega letnika že končujejo z izdelavo animacije.

4 Zaključek

V februarju 2023 smo z dijaki 4. letnika programa tehnik elektronskih komunikacij obiskali eno izmed telekomunikacijskih podjetij. Eden njihovih vodilnih inženirjev nam je opisoval zasnovo podatkovnega centra, ki za svoje delovanje nujno potrebuje zanesljive in zmogljive sisteme za hlajenje: »Med komunikacijske omare smo dodali in-row. In-row, to je ... In-row je in-row in je nujen za delovanje opreme.« Dvomim, da je kdo od dijakov razumel, da gre za vrstni hladilni element oz. vrstni hladilnik, ki ga vgradimo v vrsto s komunikacijskimi omarami (Slika 16). Nazorneje bi bilo, če bi inženir uporabil

celotni naziv »in-row cooler«, če se je že odločil za angleški izraz... Poslušali smo še o „habih“ (zvezdiščih oz. povezovalnih središčih) in o „voltejih“ (VoLTE, Voice over LTE, tehnologiji prenosa govora preko zvez četrte generacije mobilne telefonije).

Slika 16. Ponazoritev pojma *vrstni hladilnik* (ang. in-row cooler)

Opisani primer ponazarja običajne težave pri izražanju in uporabi strokovnega besedišča, kar opazimo že pri dijakih poklicnih in strokovnih tehniških šol. Če želimo preseči učenje na pamet, odpraviti nerazumevanje strokovnih pojmov in izboljšati razumevanje prebranega in slišane, moramo zvišati nivo rabe strokovnega besedišča pri pouku strokovnih predmetov. Pri tem je zelo zaželeno medpredmetno sodelovanje med slovenisti in učitelji strokovnih predmetov. Nujno je sodelovanje med učitelji znotraj šol, pa tudi vzpostavitev sodelovanja med slovenistično stroko in tehničnimi strokami na nivoju univerz. Trenutno učitelji strokovnih predmetov nimamo nobene sistemske podpore pri vpeljavi, uporabi in razvoju strokovnega besedišča pri poučevanju. Vse je prepuščeno entuziazmu posameznikov, kar štejem za resno sistemsko napako.

Dijaki zelo dobro sprejmejo naloge, ki vključujejo uporabo strokovnega besedišča v umetnostnih in neumetnostnih besedilih. To še posebej velja v primerih, ko imajo možnost sodelovanja z učiteljema pri morebitnih skupnih urah, saj jih taki strokovni izzivi kaj

kmalu čakajo na delovnih mestih. Oba učitelja morata dijake ustrezno pripraviti na naloge, kar med drugim vključuje striktno uporabo strokovnega besedišča pri poučevanju strokovnih predmetov. Zelo pomembno področje opismenjevanja dijakov predstavlja ne preozka in ne preširoka uporaba strokovnih pojmov.

Ustrezno tehniško pismeni dijaki v podjetja prinašajo dodano vrednost, ker so sposobni pisati različna tehniška besedila, namenjena kupcem in zaposlenim. Sposobnejši so komunicirati na razumljiv način, kar je še posebej pomembno v prodaji, komerciali in tehnični podpori. Z uporabo laikom razumljivejšega strokovnega besedišča strokovnjaki dvigujejo nivo tehniške pismenosti v družbi in vsaj posredno znižujejo odpor do novih tehnologij.

5 Literatura

- Jemec Tomazin, M. (2009). Strokovna slovenščina za nesloveniste. *Obdobja 28: Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (str. 177–183). Objavljeni znanstveni prispevek na konferenci. Dostopno prek: https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/28-Jemec_Tomazin.pdf (28. 3. 2023).
- Karb, I. (2023). *Trkanje v koči*. Ljubljana: MMC RTV SLO, Radio Slovenija. Dostopno prek: <https://www.rtvlo.si/kultura/gledamo/trkanje-v-koci/657616> (12. 2. 2023).
- Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Marjanovič Umek, L. in Fekonja, U. (2020). *Govorni razvoj dojenčka in malčka*. V Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (ur.), *Razvojna psihologija, 1. zvezek*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Pavlin Povodnik, M. (1996). *Sporočanje za šolo in vsakdanjo rabo*. Ljubljana: Založba Rokus.
- Praper, P. (1995). *Tako majhen, pa že nervozen!?* Nova Gorica: Educa.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (2014). 2. dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, elektronska objava. Ljubljana: Cankarjeva založba. Dostopno prek: <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika> (9. 2. 2023).